

REDACTIA

ARAD, STR. AULICH (ADAM)

ABONAMENTUL

Pentru Austro-Ungaria:
pe 1 an fl. 10; pe 1/2
an fl. 5; pe 1/4 de an
fl. 2.50; pe 1 lună fl. 1.

N-rii de Duminică pe
an fl. 1.50.

Pentru România și străinătate:
pe an 40 franci.

Manuscripte nu se înapoiază.

ADMINISTRAȚIA
ARAD, STR. AULICH (ADAM)

INSERTIUNILE:

ae 1 și garmond: priua-dată
7 cr.; a doaua oară 6 cr.;
a treia-ooară 4 cr. și timbru
de 30 cr. de fiecare publi-
cațiune.

Atât abonamentele cât și
insertiunile sînt a se plăti
înainte.

Scrisori nefrancate nu se
primesc.

TRIBUNA POPORULUI

Tot mai agresivi.

Dacă tirania săvîrșită sub scutul legii este cea mai hidoasă mișelie, cum să numim oare încercările guvernului unguresc de a turna în formă de lege gândurile negre ce le are față cu naționalitățile? Indesebi ce să zicem despre străduințele mai noue de a maghiarisa pînă și numele comunelor?

Gîndul acesta li-s'a părut chiar și Sașilor atât de criminal, încât s'au decis să lupte cu toată hotărîrea ca ideea să nu se intruzeze. Publicăm în altă parte părerile ce le au Sașii, elementul cel mai moderat din statul ungar, în contra proiectului guvernului.

Aci întrebăm numai: oare noi să tăcem?

Oare noi, poporul român să nu vedem, că guvernul nostru devin pe fiecare zi tot mai agresivi?

Cînd societate și guvern unguresc se întrec în iscodirea mijloacelor de maghiarizare, noi să nu ne strîngem oare rîndurile pentru a ne apăra, ci să stăm așa, răsleți, neputincioși de-a duce o luptă impunătoare?

Mai zilele trecute publicul din Budapesta a făcut ovațiuni rectorului universității pentru meritele sale pe terenul maghiarizării.

Zilele aceste cearta din Kultur-egylet a fost aplanată, guvernamental și opozanți și-au dat mîna și au votat sume mari pentru scop de maghiarizare.

Alaltăeri, însăși primarul Aradului consilier regal, domn mare, se duce la conferința arangeată de „Nemzeti Szövetség” și se ia la ceartă, ocărînd cumplit, amenințînd chiar cu poliția pe industriașii cari în loc de laude naționalnice, cer — pîne... Cînd e vorba de maghiarizare, să amuțească pînă și glasul celor-ce rabdă foame!

Ș'aici, în Arad, oraș inconglurat numai de populație românească, se face plan pentru-ca negustorii și industriașii să nu primească decât ucenici maghiari; dacă nu se găsesc în loc și prin provincie, să aducă dintre Sămăimeea năpraznică!

Noi ce facem? Ori ce am făcut? Cât pentru trecut, las să rămînem tăcători cu răspunsul. Să — nu ne mai amărîm.

Pentru viitor însă — atîta mîngîlire avem! — s'au luat măsuri ca popoul român să 'i-se dea earăși privilegiu de a se arăta nu umilit, nici deznădăjduit, dar' conștiu de datoria ce 'i-se impune întru apărarea drepturilor sale, întru a respinge cu bărbăție toate atentatele ce se săvîrșesc

împotriva limbei și a istoriei neamului nostru.

Ne vom îndrepta întăiu privirile asupra chestiunilor mai mari: dănd piept cu guvernul.

Cum adevă? Să lasăm fără o vorbă, să fim mai puțin curagioși decăt Sașii, cînd înaintea ochilor nostri guvernul vrea să îngroape istoria naționalităților, căci ce altceva însemnează maghiarizarea comunelor? Dar' de numele comunelor noastre se leagă istoria noastră! Deal și vale și ori-ce picior de pămînt, cărui nume 'i-s'a dat în graiul poporului, ne este o aducere aminte scumpă!

Vidra ne amintește de Iancu, Alba-cul de Horea, Blajul e o legendă întreagă, Alba-Julia de culmea mării românești, Miristau de lupta uriașă a celui mai viteaz Român, — și așa mai departe, nu e provincie unde să nu avem locuri sfinte, demne de a fi împodobite cu altar... Și toate acestea să fie maghiarizate în așa sens, ca numele dragi noue chiar și din cărțile școlare să fie scoase?

Dar' în țeara aceasta sunt comune de pe vremuri, cînd pe aici Ungurii nici din nume nu erau cunoscuți! Și fiind-că toate aceste comune n'au nume unguresc, ele să fie acum schimbate?... Ar fi o barbarie, din punct de vedere moral, tocmai așa de mare, pe cît erau de neomenoase vandalismele de odinioară, cînd se dărîmau templele mărețe ale lumii clasice.

În virtutea principiului național poate să aibă oare o națiune dreptul să tragă dungă peste tot ce altă națiune, de pe același tărîm, are mai scump: istoria legată de loc, istoria care amintește de vremuri mari!...

Nu. Cel-ce calcă deci legi mari, legi eterne, cum sunt toate legile ce își au izvorul în firea etnică a popoarelor, cu pedeapsă mare trebuie pedepsit!

Seula-ne-vom așadar cu mic cu mare, slab și tare și uni-vom glasul nostru al tuturoră într'un protest cu al Sașilor, căci dacă am lăsa ca și această barbarie să se întempe fără a ne ridica împotriva-i, numai de hula și perire am fi vrednici.

Eată de ce simțim bucurie putînd să vestim, că fruntașii cari tocmai acum se străduesc a stabili forma sub care Românii să se manifesteze eară, în cel mai scurt timp posibil, își vor face datoria și față cu nouele porniri de maghiarizare.

Lucrurile mai secundare și le va isprăvi fiecare centru românesc, credem: cu un zel pe care-l reclamă greutatea împrejurărilor.

Cum adevă: Ungurii din Arad, comercianți și industriași, să conspire în contra a tot ce este românesc? În loc ca noi să-i silim să vorbească toți românește și să menagieze ori-ce susceptibilitate a poporului pe urma căruia trăiesc, încă ei să se îndârjească?

Oare n'am fi niște nemernici, cînd nu ne-am reculege?

N'ar fi oare mișei Românii cari ar mai intra în cancelaria unui avocat ungar ori jidau; nu este oare păcătos Românul care peste tot, îmbogățește cu banii săi pe străini, cînd ar putea să ajute industriașilor și comercianților români? Și dacă Ungurii din Arad, inspirați de „Nemzeti Szövetség” se leagă să ia numai ucenici unguri, n'ar trebui să ne jurăm oare cu toții, că liniștiți nu ne vom simți nici noi, carturarii și cei cu dare de mîna, pînă nu vom lua măsuri în consecință, proprii de a crea și întări clasa de mijloc a noastră, pe comercianții și industriașii cari luptă cu atâtea greutăți?

Ba da.

În același timp deci, cînd suntem pe cale de a porni lupta mare întra maghiarizării cu care ne amenință guvernul unguresc, să nu uităm nici lupta mai surdă, dar' tot așa de primejdioasă a societății ungurești.

Să nu ne certăm pentru icoane, cum au făcut cei din Bizanțul împresurat, căci dușmanul nu e numai înaintea porților cetății, ci de mult sapă chiar în mijlocul poporului român.

Cînd adversarii pe fie-care zi devin tot mai agresivi, noi să ne potențăm forța de rezistență. Altfel perim cu zile.

Libertatea ungurească. Ziarele din România aduc știrea, că Luni trebuia să sosească în București marchisul Pandolfi, cunoscutul filoromân. O mulțime de lume 'a și așteptat la gară, dar' în loc de marchisul, a sosit o telegramă. În ea dl Pandolfi scrie, că autoritățile maghiare nu 'l-au lăsat să treacă la graniță. Marchisul a cerut telegrafice intervenirea consulului italian din Budapesta precum și a ambasadorului dela Viena.

Autoritățile maghiare se vede că țin cu ori-ce preț să vestească în lume dragostea ce o au Ungurii pentru libertate.

Presa străină despre Goluchowsky. Toate ziarele mari din Europa scriu cu multă laudă despre exposul contelui Goluchowsky. Pînă și Francezii îl laudă, și anume pentru sîlînțele ce 'și-a dat să împrietenească pe Austria cu Rusia. Aceste din urmă fac numai o singură rezervă: nu crede anume ca în relațiunile Austriei cu Italia să nu fie și oarecare divergențe.

FIUME

Frumosul port al Ungariei se poate considera ca pierdut pentru Ungurime.

Însăși „Magyarország” dela 24 c., publică din peana unui bărbat competent, cu rol în afacerile Fiumei, următoarele:

„Nu ne putem sustrage dela constatarea că în Fiume elementele turbulente au ajuns în preponderanță și astfel sunt foarte puține prospecte ca în alegeri să iasă biruitori patrioții cu sentimente maghiare...”

Sub „elemente turbulente” este a se înțelege autonomiștii, ear' „patrioții cu sentimente maghiare” sunt cei cari pentru un blid de linte își vînd sufletul.

Afacerile primăriei le-a luat de altfel în mîna Dr. Gaál Tibor, locțiitor de guvernator. Conform statutului, pînă la 10 Decembrie alegerile trebuie făcute.

Ambele partide se prepară deci strașnic.

Liberalii ajutați de forța publică, au reluat lupta și speră să izbutească. Autonomiștii nu se lasă însă nici ei și ajutați de croați, nici îndoială nu încap, vor birui.

Maylender, fostul primar, nu va pute fi ales însă decăt peste șese ani, aceasta conform statutului făcut de însăși autonomiștii.

Ossoinack, șeful autonomiștilor și Wal-luschknig însă desigur vor fi aleși.

Spiritele sunt de altfel iritate groaznic. Orașul a fost pus sub un regim aproape ca de asediu. Toate localurile publice sunt închise seara. Pe stradă circula miliție. Mai multe ca 20 persoane nu-'i permis să se întrunească.

Se dă știrea, că contele Batthyányi, deputatul orasului, contra cărui s'a făcut demonstrație, își va da demisia.

Delegațiunile.

La 23 c. delegații austriaci au ținut ședință, în care în primul rînd s'a discutat asupra exposului contelui Goluchowsky, despre care Dr. Stransky s'a exprimat în chip foarte elogios. Dr. Gross 'și-a exprimat temerea că politica internă destrămată a Austriei va avè efect și asupra politicii externe a monarhiei. Aceeași temere a fost exprimată și de Kaiser, care 'și-a mai exprimat regretul și asupra faptului că statul ungar nu voește să primească dreptele condițiuni pe cari austriacii le propun întru încheierea provisoratului.

Contele Zedwitz propune votarea de încredere pentru contele Goluchowsky.

Dipauli primește, dar' își exprimă dorința ca situația încurcată internă să se limpezească cât mai grabnic.

Delegații ungari au urmat cu discuția asupra exposului ministrului comun de războiu.

Discuția stărnește numai cererea creditului suplimentar de 7 milioane cheltuiți cu ocazia tulburărilor din Creta.

Sașii contra maghiarizării.

La 19 Noembrie Sașii din *comitetul electoral* al cercului Sibiu-Cristian au ținut ședință, în care au decis convocarea unei adunări electorale generale pentru a pune în discuțiune și spre primire următorul proiect de rezoluțiune:

În ședința din 8 l. c. a camerei ungare dl ministru de interne a prezentat un proiect de lege despre numele comunelor, după al cărui cuprins și tendință în viitor ori ce localitate va avea numai un nume oficial, care se va hotărî de către ministru, care nume singur și exclusiv e permis să vină înainte atât în circularea oficială și publică, cât și în școală. În toate instituțiile comunale, în toate firmele, peste tot locul e obligat numai acest nume oficial.

Scopul și țelul acestui proiect de lege nu poate fi pentru nime îndoișos, — e un pas mai departe la maghiarizare generală forțată.

Abia mai poate fi pentru cineva îndoișos că prin crearea acestei legi se are în vedere și stîrpirea numelor orașelor, ținurilor și satelor noastre.

Pe cât de neînsemnat e mijlocul, pe atât de vătămător e el pentru conștiința de rasă a nemaghiarilor, mai ales pentru noi.

Stă în evident conflict cu principiile legi de uniune, care garantează egala îndreptățire a tuturor cetățenilor Ungariei și Transilvaniei în privința civilă și politică; în contradicție cu egala îndreptățire a naționalităților, exprimată în articolul 44 din anul 1868.

Conform acestei legi trebuie cruțat totul și trebuie lăsat neatins toate relațiile, cari nu stau în calea posibilității practice a guvernării unitare și a administrației punctuale a poliției, ce într'adevăr nu se poate afirma despre celelalte nume nemaghiare ale locurilor din patria noastră.

Stă în conflict acest mijloc nou de maghiarizare și cu autonomia garantată în lege a comunelor și bisericilor noastre fiindcă dă imputernicire guvernului, a delătura prin decrete amândouă numele de până acum și a impune în chip volnic altele în locul lor.

Această lege, al cărei scop nu e potrivit a servi nici unui interes adevărat și obștesc, e stricăcioasă și pentru țeară, pentru că ar provoca la toți nemaghiarii mare iritație și amarăciune.

Drept aceea ne simțim constrinși în conștiință, a declara:

că delăturarea, plănuită prin acest proiect de lege, a numelor de până acum, îndreptățite istoricește și în valoare de sute de ani, ale localităților noastre o considerăm de neadmisibilă;

că o astfel de lege, pentru urmările fără îndoială desavantajoase pentru puterea internă a acesteia, o ținem de prisos, neprudentă și stricăcioasă;

Discuțiune asupra unor principii de artă și morală.

(Urmare și fine).

Cum să nu se poată omul îndrepta în viața sa? Trebuie să moară omul tot cu aceeași pecete a moralei, cu care s'a născut? Nu tocmai. Îndreptarea e posibilă și în viață. Aici e educațiunea — dela naștere până la moarte.

Se poate dezvolta puterea morală în om în decursul vieții, se poate face omul mai bun.

În ce zace moralul în individ?

În tendințele, pornirile, voințele lui, făcute cu conștiință, în direcțiunea, ca să le simtă de-aproapele. Nu ai decât să dai deci individului ocaziune — dela naștere și până la moarte — să tindă, pornească, să vree și să facă lucruri morale și îl faci mai bun.

Prin ce li vei stîrni acele stări sufletești?

Prin astfel de impresii, cari mișcă direct sufletul, fără conlucrarea fantasiei, cari pot să-l miște atât de mult, încât să se preschimbe și în voință.

Ce fel de impresii vor fi aceste?

Acelea cari vin direct dela lumea reală.

că noi în urmăre acesteia sperăm dela intențiunea și rațiunea de drept a legislațiunei respingerea confiscării numelor de localități, plănuite prin acest proiect de lege; dela deputații nostri așteptăm sigur: o poziție resolută față de acest proiect în general și în special; cu deosebire, când proiectul de lege va ajunge în desbatere înaintea ilustrei case a deputaților, fără privire la poziția de partid să vorbească și să voteze cu toată rezoluția contra aceluia".

Obstrucționismul în Austria.

După prorocirile ce se fac, mâne eară au să înceapă în parlamentul austriac luptele obstrucționiste.

Conducătorul acestor lupte sunt *Funke, Prade și Gross*. Ei sunt însă ajutați puternic de *cuartetul lui Schönerer*, compus din însăși *Schönerer*, apoi *Wolf* (al cărui mandat e atacat) *Kittel* și bētrānul *Türk*. Oamenii aceștia fac adevărate minuni, ținând pe loc întreg parlamentul. Îndeosebi *Wolf* este un scandalagiu cum nu s'a mai văzut. Nu se teme de nimeni și de când cu duelul *Badeni*, toți se tem de el. El și *Funke* (un atlet cum rar se vede) bagă în groază partide întregi.

Cei din majoritate s'au preparat de altfel și ei. *Presidentul* a făcut întâiu de toate să se confieze toate acoperitoarele dela băncile deputaților, pe cari deschizându-le apoi cu s'omot, obstrucționistii făceau imposibilă ori-ce discuțiune ori vorbire a adversarilor. Tot așa nu se auzia nici vocea celor dela birou.

Opoziția a declarat însă, că va face ea sgomot și fără acele acoperitoare. Unii dintre deputații obstrucționisti și-au făcut de altfel pe speșele proprii acoperitoare la pupitre și pentru-ca ușerii să nu le confieze, s'au dus la notarul public, să le înscrie și să ia dovadă, că aceste pupitre sunt proprietatea lor.

După-cum vedem, sunt perspective ca în parlamentul austriac eară să se petreacă scene ca cele prin cari s'a ilustrat nu de mult.

Din România.

Alegerea comitetului național studentesc.

Duminecă s'a făcut în localul Ligei din strada Nouă, alegerea noului comitet național studentesc.

De astă-dată această alegere a interesat un foarte mare număr de studenți, căci au luat parte la vot 847 de studenți.

Au fost trei liste de candidați.

Nu face deci, omule, fapte rele, nu arăta reul real, dacă voești să nu demoralizezi!

Toate lucrurile reale, toate faptele reale, toți indivizii reali, sunt chemați a influința asupra voinței, asupra moralei.

Nu arta are să facă serviciu, eventual să strice moralei. Arta este totdeauna expresiunea stadiului culturii morale a timpului.

Prin artă numai recunoaștem, vedem, ce în adevăr suntem și ce e lumea reală, în mijlocul căreia trăim.

Ea arată ce este esențialul din lumea reală în adevărata ei ființă!

Tu omule, dacă ai inimă bună, — faci fapte bune; dacă ai inimă rea, faci fapte rele! Arta nu te împedecă; nici nu te poate împedeca. Nu asta e problema artistului.

Artă nici nu poate face ori și cine. Numai oamenii deosebiți fac artă!

Morală fac oamenii de rând; mai mult — cei mai chemați, mai puțin — cei mai puțin chemați.

Familia, școala, societatea au puterea morală asupra noastră, a oamenilor.

Prin lucrări literare nu se va pute influința asupra voinței?

Ba da, dar' numai prin acel fel de lucrări, cari nu reproduc forme de alo lumii reale, ci cari cuprind în sine adevăruri

A reușit lista următoare ai cărei candidați au intrunit cele mai multe voturi.

D-nii Vasile Demetrescu-Brăila, 481 voturi; Septimiu Mureșeanu 418, G. Iorgala 412, Al. Antemireanu 406, Ioan Bontas 390, George Eftimopolu 387, C. Demetriad 366, M. Vlădescu 343 și I. Vulturescu 323.

Despoierea scrutinului a durat până la orele 11 noaptea.

Proclamarea nouilor aleși a fost salutată cu urale.

Banchet didactic.

Vineri seară a avut loc în sala restaurantului Eforiei un banchet al „Convorbirilor didactice”, la care au luat parte peste 40 persoane.

A vorbit dl Sp. Haret, ministrul cultelor și instrucțiunei publice, despre rolul însemnat pe care-l au „Convorbirile didactice” asupra dezvoltării culturale.

După d sa au vorbit mai mulți domni în tre cari dl Grigore Ștefănescu, decanul facultății de științe, dl St. Velovan, directorul școlii normale din Craiova, dl Marin Dumitrescu, profesor, d-nii P. Ghenca și C. Teodorescu, etc.

Banchetul s'a terminat tocmai pe la orele 11 și jum. din noapte.

Afacerea Dreyfuss.

Acuzări la adresa lui Eszterházy. — Sosirea colonelului Picquart. — Cheia deslegării. — Alte știri.

„Figaro”, care a publicat mărturisirile majorului Forcinetti făcute în favorul lui Dreyfuss, publică acum șapte puncte de acuzare în contra contelui Eszterházy, care sunt: 1) asemănarea dintre slova contelui și felul cum e scris faimosul borderou (pe cari erau însemnate hărțile militare secrete ce s'ar fi furat); 2) de când s'a publicat faesimilul borderoului, contele și-a dat mare silință să-și schimbe scrisul; 3) contele a luat parte la manevre (al căror secret se tradase) ear' căpitanul Dreyfuss nu; 4) notița de pe borderou tradează că e scrisă de un oficer dela trupe. Dreyfuss era însă în statul major; 5) părerea defavorabilă a oficerilor din Rouen; 6) viața destrăbălată a contelui de origine maghiară 7) dovezile pe cari le va produce colonelul Piquart.

Colonelul Picquart este așteptat pe Sâmbătă la Paris. Publicul ferbe deja să afle ce va depune colonelul, care va fi ascultat îndată.

Se zice anume, că cheia deslegării întregi afaceri este în mâinile lui, pentru-ea în calitate de șef al biroului de informațiune din ministerul de războiu a făcut observări cari vor facilita deslegarea întregii chestiuni.

Picquart este din familie veche nobilă din Lotaringia, catolic încarnat. *Nu poate fi deci bînuit că e filosemit.*

Mai mare senzație fac însă descoperirile ce ies la iveală cu ocazia interogatorului cărei e supus Eszterházy.

Se zice anume, că din viața lui numai despre cești din urmă 30 ani știe să-și dea seamă, și că nici nu este conte, prin urmare nici nu se trage din Walsin-Eszterházy, care a fost general comandant, că nu e născut în Franța ci străin.

Generalul *Pellieux* cercetează acum de unde și când a venit acest Eszterházy în Franța.

„Journal des Débats”, una din cele mai serioase foi franceze, publică dela un distins oficer deslușiri foarte favorabile pentru Dreyfuss. Spune anume, că actele pe baza cărora a fost osândit Dreyfuss, au putut să ajungă foarte ușor în mâna oficerilor din statul major, ci a oficerilor de infanterie împărțiți la artilerie. La tot cazul aceste acte trebuiau să treacă — în timpul manevrelor — în mâna majorilor, căci majorii fac planul amănunțit privitor la mișcarea regimentelor (*Eszterházy a putut deci să aibă și el aceste acte*)

„Patrie” scrie, că dama misterioasă, care l'a făcut atent pe Eszterházy asupra celor ce se prepară contra sa, e o fostă amantă a colonelului Picquart. Ea a căutat să se răsbune în felul acesta pentru-că colonelul o părăsise. Dama locuște acum la Londra.

Partea literară.

Monumentul lui Maupassant

Scriitorului francez Guy de Maupassant i-s'a ridicat o statuă care s'a inaugurat la Paris în parcul Monceau.

Sunt aproape șase ani de când Parisul afla, tot odată, și tentativa de sinucidere a lui Guy de Maupassant, și nebulia lui furioasă.

Lumea a rămas foarte surprinsă, pentru-că el părea foarte sănătos, voinic și bine echilibrat. Să fie atins la miute, în plin

reale. Așa d. c. prin discursuri, fie rostite, fie scrise, se poate influința foarte bine asupra voinței. Prin discurs ne adresăm atât la intelect cât și la voință. Ba la intelectul ascultătorului te adresezi numai în atât, ca să poți pregăti voința lui.

Prin lucrări de artă însă nu se mișcă voința — dacă de fapt e primită și apreciată ca lucrare de artă. Adevărat, între anumite împregiurări productul de artă poate să nu fie considerat și apreciat de atare, în care cas impresiunile produse să fi mai reale, să nu fie estetice, și deci nici să nu se producă plăcerea estetică de lipsă. Ce cause pot să fie pentru asemenea împregiurări?

Două cause pot să fie: 1) nepriceperea și 2) o prea mare înrudire ceea ce se reproduce în artă și între felul ființei morale a omului, care o privește, cetește, ori o ascultă.

Nu vedem destule-ori la teatru babe plângând, când se reprezintă tragedii ori drame?

Aci e efect artistic? De loc!

Care e cauza? E aceea, că nu înțeleg, ce vîd, ca artă; nu li-se produce fantasia de lipsă, și de aceea vîd întemplierile ca — reale, în care cas impresiunile sunt mai intensive de cum ar trebui, produc simțăminte reale, și rezultatul e: mișcarea voinței — plînsul, — o manifestare a stării morale.

Tot așa e și când e înrudirea prea mare între ce să reproduce în artă și între privitor. Și în cazul acesta impresiunile vor trece gradul iertat; nu se deșteaptă fantasia de lipsă, — iluziunea estetică, — ci privitorul recunoscându-se pe sine însuși acolo, vede o realitate, care îi produce apoi simțăminte reale — de bucurie ori de suferință — în urma cărora apoi sau să suferă foc pe artist, sau îl îndrăgește, după-cum adecă s'a simțit măgulit ori dejosit.

În casurile acestea însă nu artistul e de vină. El nu poate fi făcut responsabil în asemenea casuri.

Arta are numai scop artistic: de a plăcea.

Aceasta e adevărul susținut de estetica științifică și necontrazis de morală!

Această țesă am susținut-o eu în articolul „Morală și Schițele dlui Hodoș”.

Nu poate să fie și artistul, scriitorul păcătos, immoral? nu poate să facă un artist real artă în privința morală?

Ba da, poate.

Artistul e păcătos, immoral atunci, când nu ține cont de legile morale la concepția și compoziția productului său.

Cum? În ce cas?

Când nu face, ca în acțiunea, ce o prezintă să se valorizeze și valideze principiile morale; când arată acțiuni și caractere imorale ca triumfând prin immoral-

succes, în plină glorie, asta i se părea de necrezut.

Din nenorocire, faptul era adevărat. De câți-va ani, Guy de Maupassant dădea semne de desechilibrare. Atavism, creditate, s'a zis. Sarmenaj, abus de escitante, ar trebui să se adauge.

Multă vreme a recurs la eter ca să își înlesnească munca cerebrală și să-și mărească luciditatea spiritului. În privința aceasta, urm. exemplul lui Baudelaire, a lui Edgar Poe, care scria stăpânit de escitarea alcoolului, și a altora, cari și-au supra-încălzit producțiunea creierului cu tot felul de stimulante. Cetitorii, foarte adesea, nu știu că cutare scriere, care-i încântă, e făcută din sângele și măduva aceluia care a compus-o cu ajutorul morfinei, cocainei, alcoolului sau eterului.

Aceste escitante subțiază sensibilitatea, desvoltă agerimea viziunii, și amestecă ceva trânt în visul scriitorului. Era mult imprumut factice de acesta în talentul atât de de sobru, în narațiunea atât de exactă a lui Guy de Maupassant.

De altminteri, el însuși o mărturisea. Vorbind cu un prieten despre „Pierre et Jean”, un roman în care descria toate torturile gelosiei, ca și cum le-ar fi suferit:

— Cartea aceasta, spunea el, a cărei psihologie o socotiți exactă, mi se pare că dă și nota cea adevărată. Ei bine, n'am scris nici un rând fără să fiu beat de eter: Am găsit, sub influența acestui stimulant, o luciditate superioară; cu toate acestea, mi-a făcut mult rău.

Se simțea intoxicat, ruinat de otrăvă; stomahul lui revoltat îl silea să meargă în toți anii la Divone. Tot odată, constata cu groază slăbirea facultăților sale, dar în zadar căuta să i se împotrivescă. Spusese mai de mult că, în ziua când și-ar perde inteligența, s'ar sinucide, preferind mai bine moartea decât decrepitudinea.

În Ianuarie 1892, pe când lucra la noul său roman „Angelus”, simțind o greutate neobișnuită în munca lui, a crezut că a venit momentul să se ție de cuvânt. Totuși, mult a stat la îndoială. Pe atunci îl torturau niște nevralgii groaznice; aci cerea otrava de care abusa-se și pe care o ținea ascunsă de el.

Boala lui fusese anunțată prin ziare, pe care el le citea. Se răspândise deja svonul că fusese internat într-o casă de sănătate. Cetirea acestor svonuri nu putea decât să-i agraveze starea. Se discuta, la ultimele știri, dacă era nebun sau nu. Un

tatea lor fără de a-și lua pedepsele meritate, fără de a se răsbuna asupra lor puterea morală, când un Pera Maximovici d. e. ar fi fost prezentat nepedepsit de legea morală.

A conceput așa dl Hodoș Schițele sale, și în special pe Pera Maximovici?

Nu! dl Hodoș ne reprezintă o persoană imorală — ceea ce i-a fost permis — dar' ni-le prezintă pedepsite, resbunate de legea morală!

Dl Hodoș nu e autor imoral.

Și aceasta a dovedit-o „Uncheșul” în articolul său „Pentru cinstea condeului, — foarte bine, da, foarte bine.

„Uncheșul” a dovedit, că concepția „Schiței” „Pera” Maximovici” nu e imorală, că dl Hodoș n'a comis imoralitate, ci a validat principii morale, și eu am dovedit, că Schițele, ca produse de artă, nu au menirea nici puterea de a demoraliza, fiindcă puse principiile acelea în produse de artă, nu pot influința asupra moralei oamenilor cari știu să le aprecieze de ce sunt.

Și aceasta distincțiune nu s'a făcut la Caransebeș, acest lucru n'a fost înțeles de Z. prin ce apoi s'a făcut Z. ridicol, când a scris „Declarația” cu toate, că o ținea în un ton olimpic și se dă ca și când ar fi cel mai înțelept de pe lumea aceasta, ear' toți ceialtați nime, s'a arătat grozav — și când colo...??!

prieten intim îi spunea: „Ce importanță mai pot avea svonurile acestea, din moment ce nu e adevărat” — „Nu e, dar' va fi”, răspunse el.

În timpul acesta a scris o scrisoare de adio unui prieten; spunea că nu mai avea speranța să îl vadă și că prevedea o moarte apropiată. Nu vorbea și nu se gândea decât la sinucidere. După ce și-a făcut testamentul, într'una din zile și-a tras mai multe focuri de revolver. Oamenii lui, însă, speriați de crisele stăpânului lor, luaseră precauțiunea de a scoate toate glonțele din cartușe; nenorocitul a pus atunci mâna pe un cuțit și și-a tras o lovitură la gât. Servitorii i-au alergat în ajutor, și i-au smuls cuțitul din mână; a urmat o crisă groasă din cauza neputinței de a-și curma zilele.

Nu există moarte mai jalnică, decât a acestui scriitor; îmbrăcat în cămașa de forță a fost condus dela Cannes la Paris, și a intrat într-o casă de sănătate, unde și a petrecut luna de agonie.

În Guy de Maupassant s'a celebrat cu prisosință stilistul impecabil, povestitorul abil în a-și dramatiza narațiunile, ca să mai insistăm asupra meritelor sale literare. A excelat mai ales în genul nuvelei; o nuvelă intitulată „Boule de Suif”, i a scos numele în relief. A fost publicată în culegerea „Soirées de Medan”, a cător-va discipoli ai lui Zola. Nuvela a fost proclamată un cap de operă, ear scriitorul a fost laudat.

Timp de peste zece ani fusese simplu comis-redactor la ministerul marinei, dar frecuenta cercurile literare și se împrietenise cu Flaubert, care a fost adevăratul său maestru. S'a zis, pe nedrept, că „Boule de Suif” a fost debutul lui. Mai înainte însă se ocupase de teatru și scrisese o mică piesă, un dialog rimat, care a fost jucat și aplaudat la Dejzet, în 1879, sub titlul „Histoire du vieux temps.” Această mică piesă de douăzeci de pagini, care a fost adevăratul debut al lui Maupassant, se găsește în volumul de poezii pe care l'a publicat mai târziu.

Făcându-se repede cunoscut prin „Contes et Nouvelles”, a făcut avere; câștiga în mijlociu pe an 100.000 de franci. Din nenorocire, succesul n'a putut împărăștia melancolia și nevrosă, căroră le-a dat naștere abuzul de stimulante.

Monumentul care i s'a ridicat se compune dintr'un bust foarte asemănător, așezat pe un soclu, la picioarele căruia șade o femeie gândindu-se la romanul pe care-l citește. Monumentul e opera sculptorului Verlet.

Eu nu întreb după nime-i; rămână ascuns.

Oamenii de felul acesta sunt cei mai obișnuiți și nu devenim mai mulțumiți știindu-le numele.

Constat și accentuez și eu, că între ce am scris eu și între ce a scris Uncheșul în chestiunea știută, nu exista contradicție.

Rămâne acum să fie rezolvată o întrebare încă: *Impune-se ca cerință pentru un product de artă nota moralității?*

Da, productul de artă trebuie să fie conceput după legile morale în măsură, în care o recere compoziția diferitelor produse de artă, — în dramă, dragediă, roman, peste tot în produsele de sublim și frumos obișnuit — în o rigoare strictă, eară în produsele, cari reprezintă comicul în o mai lăcsă rigoare — după felul rigoarei moralei sociale a oamenilor și a timpului.

Dacă acum ar întreba cineva: pentru ce se impune concepția morală în productul de artă? răspundem: pentru ca să poată plăcea, nu de alt ceva; nu pentru ca să moralizeze! Sufletul nostru cere și când intuiază arta, ca să se constate, că condițiile de viață sunt cele, cari trebuie să se valorizeze, când e o luptă între rău și bine — și atunci el e liniștit, — noi simțim plăcere estetică.

Dr. Iosif Blaga.

NOUTĂȚI

Arad, 24 Noemv. n. 1897.

Dela Curte. M. S. Impărăteasa-Regina a plecat la Biarritz, unde va sta iarna în treagă.

Earăși două procese în contra „Tribunei”. Astăzi de nou toți factorii obișnuiți în procesele de presă, ai ziarului nostru au primit citări, două deodată, ca să se prezenteze la judele instructor în cauză penală. Sunt citări: redactorul responsabil, (care anume, nu știm, căci nu e numit, de aceea citarea lui nu a înmanat-o încă nimenui), reprezentantul societăți editoare, dl Victor H. Dressnandt, și dl Iosif Marschal, factorul tipografiei, care este responsabil pentru tipar. După toate presemuele, „Tribuna” e amenințată de două, noue procese de presă, deodată. Terminul citărilor e pe 26 l. c. Așa se vede că locul grațiatului nostru Balteș nu-l pot suferi mult timp neocupat. Așa cer interesele mai înalte ale lui Bănyfy și Jeszenszky.

(„Tribuna”.)

O damă hoță. La giuvaergiu Alexandru Berger din Viena, intră o damă tină și elegantă să cumpere cercei în valoare de 400 fl. După-ce se uită la mai mulți, spune, că n'au fasonul care-l dorește ea. Cumpără însă un inel de 6 fl. și eși din prăvălie, spunând că va veni eară. Când negustorul așeză giuvaerele la loc, observă că-i lipsesc o pereche de cercei în valoare de 400 fl. Trimise pe doi comii să urmărească dama. Aceasta observând, că e urmărită intră într-o prăvălie, nu rămase însă mult și se duse la locuința ei din strada Kund. Cei doi comii o provocară să meargă cu ea la poliție. Dama declară că e din Pesta. Fiind căutată, nu găsiră la ea decât 28 fl. Poștaru însă găsise la poartă un cercel pe care-l aduse la poliție. Acum își aduseră aminte și comii, că sub poartă, doamna își ridicase ciorapii. Ea însă nici acum nu declară mai mult decât că se numește Maria Lehotca, e văduvă din Pesta și a venit să se angajeze de guvernantă.

Crima unui funcționar de poștă. Giandarmia din Buda-pesta e în căutarea unui funcționar de poștă în strada Verșeny. Crima pentru care-l caută și care numai acum s'a dovedit, e escrocheria.

Ducea o viață foarte ușoratică cavalerul Herzog Miksa și ne-a jungându-i leafa pentru ștregării, s'a atins și de cassa poștei. După ce a furat cam la cinci mii floreni, a dispărut fără urmă. Faptul e cu atât mai suprinzător cu cât toată lumea îl credea om cinstit.

S'a făcut apel la părinții lui cari locuiesc în Tot Komlos și dispun de avere să plătească suma furată; aceștia s'au și obligat s'o restituie, dar' cu rugarea să nu să facă cercetarea contra fiului lor. Cu toate acestea s'a pornit cercetare și eri s'a făcut anchetă la locuința escrocului, dar' în loc de bani s'au găsit scrisori de dragoste și fotografii, de unde se deduce că a mâncat banii cu femeii ușoratică-

Otrăvire în Budapesta. Din Budapesta se scrie, că pe brutarul Brandl l'a lăsat nevasta. El s'a dus însă la soacră-sa, pentru a o împăca. Soacra i-a invitat pe amândoi la masă. După-ce au mâncat însă, soții se bolnăviră grav, așa că peste câteva minute Brandl muri, ear' nevastă-sa trage și ea de moarte. Criminala soacră le-a pus adecă arsenic în bucate. Ea era înamorată în ginerele seu, și fiind-că nu putea trăi cu el, l'a otrăvit și pe el și pe fiica sa.

Tragedie după bal. Din Viena se scrie că Sâmbătă seara a fost în casina oficeri-

lor un caz de moarte mișcător. Generalul Ivan Norinich a petrecut la concertul casini cu cele două fete ale lui până după miezul nopții. Când plecară spre casă, abea ajunse la capătul scării și căzu fără simțire. La strigătul desperat al fetelor alergară mai mulți într'ajutor, veniră și doi medici dar în zadar, tatăl lor era mort. Și pe când în verandă domnea desperarea și groaza, din salonul de dans se auzia musica veselă... E curios, că înainte de asta cu doi ani, tocmai așa subit a murit soția generalului.

Un general cu sânge rece. Când generalul Wrangel a ocupat în anul 1848 Berlinul spre a restabili ordinea, se părea că el trebuie să fie cel mai sâlbatec tiran. Inșă el prescrie numai că douăzeci de persoane să nu poată să se adune la un loc și că nimenui să nu poarte arme asupra sa.

Cu toate acestea revoluționarii îl persecutau cu scrisori de amenințare și cu preziceri funebre. Într'o bună zi el a primit o scrisoare concepută în termenii următori: „Dacă nu vei părăsi Berlinul până în trei zile, nevasta ta va fi spânzurată la Stettin, la 3 ore precis”.

Sosi ziua a treia și veni și ora 3. Generalul Wrangel tocmai se pregătea să se așeze la masă. El stătu un moment înaintea mesei pregătite și se uită în ceas:

— Erau 3 și 2 minute; vor fi spânzurate-o oare?

Dar înduoiala dură puțin:

— Nu cred — zise el băgând ceasornicul în buzunar — și se așeză la masă.

Avusese dreptate, căci nevasta lui n'a fost spânzurată.

Un ziarist american. Acest ziarist care venise la ziarul „Times Review”, din Monut Plasant (Texis) se numește Aron Smith și e lipsit de cele două brațe ale sale.

Cu toate această îndoită infirmitate, el dă pe fie-care zi multe articole, pe cari le scrie prin ajutorul unui condeiu sau unui creion pe care îl ține între dinții săi.

El face de asemenea uz de o mașină de scris, pe care o manevrează cu degetele dela picioarele sale.

Vase spărgătoare de ghețuri. — Într'o ședință extraordinară a societății imperiale de geografie din Petersburg, vice amiralul Macarow a dat citire unui raport privitor la studiile făcute de el asupra întrebunțării vaselor spărgătoare de ghețuri, și a demonstrat că, cu ajutorul a doua vase identice, de o putere de 10.000 fiecare, funcționând în comun, s'ar putea satisface o îndoită și imperioasă necesitatea navigațiunei rusești adică deschiderea unei comucațiuni libere cu portul din St. Petersburg în timp de iarnă, cu fluviile Siberiane în timp de vară, precum și explorarea Oceanului glacial pe toată întinderea lui, căci vasele acestea ar sparge cu ușurință ghița, deși ea are o grosime de 12 picioare.

Auditorul a aplaudat cu căldură raportul amiralului Macarow.

ULTIME ȘTIRI

Guvernatorul Fiumei.

Budapesta, 24 Nov.

Ieri M. Sa a subscris decretul prin care contele Szapary László este numit guvernator al Fiumei.

Furtună pe Marea-Neagră.

Galati, 24 Nov.

De mai multe zile pe Marea-Neagră domnește o furtună îngrozitoare, care îngreunează enorm navigarea. Un vapor rusesc a rătăcit pe mare vrs-o 6 zile, până în sfârșit a putut ajunge la Constanța. Sunt pagube incalculabile.

Editor: Aurel Popoviciu-Barciann.

Redactor responsabil: Ioan Russu Șirianu.

